

НЕКА ПИТАЊА О УВОЂЕЊУ ЕЛЕКТРОНСКОГ ПОТПИСА**Радица Шиповац,**

Правни факултет-Привредна академија, Нови Сад, Г.Кароља бр. 1,

Tel.: 021- 469518

E-mail:Radica.Sipovac@Gmail.com

Сажетак: *За глобализацију у сфери научнотехничког прогреса се може рећи да је позитиван развојни процес. Појава електронског пословања условила је развој електронских докумената са електронским потписом. Развој електронске трговине захтева висок степен заштите од злоупотреба испуњењем правних и техничких услова. Доношење адекватног правног оквира смањило би ризике везане за осигурање података, заштите приватности и тајности информационих система, као и могућности злоупотреба различитих врста и облика.*

Кључне речи: *електронски потпис, електронски документи, електронска комуникација, електронска трговина,*

Summary:*It can be said that globalization in the area of scientific and technical progress is a positive process of development. The emergence of e-business set grounds for the development of electronic documents with an electronic signature. The development of e-business necessitates a high level of protection from fraudulent use, by fulfilling legal and technical conditions. Institution of an adequate legal frame would reduce the risks tied to the protection of data, privacy and secrecy of information systems, as well as the possibility of different kinds and forms of misuse.*

Key words: *electronic signature, electronic documents, electronic communication, e-business*

1. УВОД

Процеси глобализације и стандардизације су захватили многе сфере економског и друштвеног развоја у свету. Глобализација као развојни процес светских размера у области привреде, финансија, политике и другог, доприноси унапређењу националних структура и институција али и појави глобалних проблема који се не могу решавати у оквиру једне земље. Анализирајући глобализацију као израз научнотехничког прогреса, неопходно је истаћи да овај процес није негативан уколико се не глобализују монополске снаге и злоупотребљавају процеси доминације и економско-политичке моћи.

Макроекономски посматрано, све економије теже повећању општег нивоа производње, запослености и цена. Унутар појединачних економија улажу се напори да се са постојећим средствима изнађу решења у циљу смањења стопе инфлације или незапослености, убрзања економског раста и уравнотежења размене.

Међународна стандардизација у области рачуноводственог и финансијског извештавања (IFAS, IASC, GAAP), формирање екстерне и интерне независне ревизије и ревизорских комитета (IFAS, EU), промене у пословању банака (BIS, EU, IBRD), светске трговинске размене (WTO), развоја берзе и трговања хартијама од вредности (IOSCO), представљају показатеље великих међусобних утицаја и тежње за унапређењем процеса усклађивања, вредновања и обелодањивања. Зато се у процесима међународне стандардизације све више пажње поклања стандардима OECD и Светске банке који се примењују у правно – финансијском делу управљања корпорацијом. Комуникација између предузећа се у светским размерама успоставља електронским путем, на тај начин се обављају процеси трговине, инвестирања и др. Односи између

инвестиционих предузећа која желе да пласирају слободан капитал и предузећа, којима је потребан екстерни капитал, успостављају се савременим начинима комуникације, применом нових техника управљања, отклањањем језичких и осталих баријера.

2. Електронско пословање

Милиони људи широм света користе Интернет за истраживања, финансије, пословне информације и кореспонденцију између пословних субјеката а функционисање електронске трговине одвија се у радикално измењеном правном амбијенту. Свакодневни корисници Интернета променили су начин пословања појавом e-commerce-a и e-banking-a. Куповина и продаја роба и услуга је доступна захваљујући Web сервису и развоју on-line банкарства. Константан пораст употребе Интернета као нове технологије и његов континуирани развој омогућио је подједнако свим корисницима употребу светске глобалне мреже уз минималне инвестиције. Нове методе доносе и нове правне изазове и захтеве за обезбеђењем-сигурношћу података коришћењем нових информационих технологија. Ризик сигурности нагло је порастао преласком са стандардног на ниво пословних и банкарских трансакција.

Убрзани развој пословања у електронском облику како на глобалном тако и на унутрашњем плану условио је појаву – електронских докумената са електронским потписом. Савремено пословање на финансијским тржиштима је незамисливо без коришћења модерне технологије и модерних система електронске комуникације. Комуникација у унутрашњим и међународним пословним и другим односима обавља се у привредним (плаћања, трговина, информисање, производња и др.) и непривредним делатностима (управа, судство и др.). Електронски начини комуникације и трговине посебно су значајни за функционисање инвестиционих фондова. Нагли развој оваквог начина комуникације захтевао је висок степен заштите од злоупотреба и малверзација. Механизми заштите и сигурности остварују се испуњењем правних и техничких предуслова. Електронским документима треба да је обезбеђена правна заштита, посебно кривично правна, од злоупотреба, фалсификовања и других преварних и штетних радњи.

Електронски потпис у себи обједињава техничке и правне предуслове. У техничком смислу електронски потпис пружа решења врхунске заштите. У правном смислу, електронски потпис, сертификовани електронски потпис на дигиталном документу изједначен је са својеручним потписом на писаном документу, а његова прихватљивост у правном промету гарантована је код нас и у свету.

Електронски потпис дефинисан је као, скуп података у електронском облику који су придружени или су логички повезани са електронским документом и који служе за идентификацију потписника⁴. Електронски потпис је скуп електронских података који, поред скениране слике ручног или дигиталног потписа садрже исписано име на крају e-mail-a, тајни ПИН код, компјутерски приказ отиска прста и друге неопходне податке.

Са правног становишта, електронски потпис као својеручни потпис на писаном документу, има следеће функције: намеру издаваоца електронског документа да преузме обавезе из документа снабдеженог електронским потписом; да у правној комуникацији, финансијским односима, поступцима пред надлежним органима, банкарским трансакцијама обезбеди потврду идентитета потписника; да створи поверење учесника у свим облицима комуникације, као и да спречи неовлашћено коришћење, фалсификовање и друге злоупотребе електронског документа.

⁴ Закон о електронском потпису, „Службени гласник РС”, број 135/04.

3. Међународно тржиште

Процеси глобализације међународног тржишта, захтевали су доношење прописа о електронском потпису у међународним размерама пошто се у свим видовима промета јављају електронски документи са електронским потписом издати у иностранству.

Глобализација међународног тржишта захтева да се поступак електронске комуникације нормативно уреди са циљем обезбеђења поузданог функционисања, једнаког правног статуса и уједначеног развоја. Са правног становишта је од посебног значаја да се уреде питања непосредне идентификације издаваоца електронског документа са електронским потписом, непроменљивост и непорецивост тих докумената, пуноважност и трајне вредности електронских исправа.

Међународно тржиште је посебно погодно за пораст електронских трансакција али и пораст злоупотреба овог вида комуникације. Електронско пословање путем отворених глобалних мрежа (интернет) доступно је свим идентификованим и неидентификованим учесницима у свим земљама света.

Електронско пословање и његов развој је прерасло постојеће националне законе и изашло из оквира унутрашњег права држава, па тиме и изван домета адекватне законске заштите. Регулисање електронског пословања захтева хармонизацију прописа у овој области а она би се могла постићи доношењем универзалне конвенције или посебног законодавства у свакој земљи. У пракси се појавио предлог о доношењу модела закона о електронском пословању и електронском потпису од стране међународних институција, на који се не би примењивао поступак ратификације, него би свака земља користила „заједничке основе” за интерно законодавство.

Сједињене Америчке Државе су прве од земаља светске економије, прихватиле изједначавање законског третмана електронских и писаних докумената и исправа.

Организација Уједињених нација улаже велике напоре око уједначавања прописа из ове области који би били прихватљиви за све земље. Најзначајнији акт ове организације је Модел закона о електронској трговини из 1996. године, као и Модел закона о електронском потпису из 2001. године.⁵

У складу са наведеним моделима закона интерне законе су ускладили Аустрија, Словенија, Француска, Ирска и др., а САД и Канада су накнадно своје законе усагласиле са сугерисаним решењима модела.

Европска унија је донела неколико директива, које прописују обавезе држава чланица Европске уније из области електронског потписа, а то је директива број 1999/93/СЕ, којом је уређен „ заједнички оквир за електронске потписе” и директива број 2000/31/СЕ под називом „ директива о електронском пословању.”

Велики је број земаља у развоју, посебно у транзицији, које примењују строжија законска решења о електронском потпису ослањајући се на помоћ и улогу државе. Као пример, навешћемо Русију која је донела закон о електронском потпису који као једини метод за израду признатих електронских потписа одређује енкрипцију.

Електронски потпис у Србији регулисан је Законом о електронском потпису⁶ који представља правни основ за примену и развој електронског пословања у земљи. Ова законска решења ће наћи већу примену у начинима електронске комуникације између грађана и управних органа, као и између државних органа и јавних предузећа, а спором

⁵ www.UNCITRAL.org/en-index.htm.

⁶ “Сл. гласник РС,” број 135/2004.

увођењу су допринели неповољна економска и социјална ситуација, као и низак ниво техничко – технолошке опремљености предузећа и других учесника у правном промету. Законом нису обухваћене банке и друге финансијске организације него је овим институцијама (за које је овакав начин трговине веома битан) препуштено да саме уреде начин електронске комуникације, врсту докумената, технике сертификавања и обезбеде заштиту дигиталних докумената који су у употреби.

И поред генералне прихватљивости електронског документа и потписа, као валидне исправе уређене Законом, уведена су и одређена ограничења коришћења истих. Одредбом члана 3. Закона о електронском потпису дефинисани су правни послови и радње чије пословање се не може доказивати документом са електронским потписом. Овај документ нема употребну вредност у нашем правном систему уколико није издат од надлежног органа тј. тела које је регистровано за пружање услуга издавања сертификата. Електронски сертификат представља потврду издату од овлашћеног сертификационог тела којом се гарантује веза између података за проверу података електронског потписа и идентитета потписника. Издавање сертификата је уређено, на основу Закона, донетим подзаконским актима.⁷⁷ Електронски сертификат у нашој земљи не могу издавати физичка лица појединци, већ само правна лица која се баве овом врстом посла, тј. привредно друштво које је регистровано за послове сертификавања исправа емитента електронског документа.

На микро нивоу, од земаља се захтева чврсто заснован, примењен и проверен у пракси концепт тржишно признатог начина вредновања и исказивања, као усклађивање књиговодствене и фер вредности, финансијских података и тачне оцене вредности учесника.

Литература:

1. Закон о електронском потпису, „Службени гласник РС”, број 135/04.
2. Правилник о техничко – технолошким поступцима за формирање квалификованог електронског потписа и критеријумима које треба да испуне средства за формирање квалификованог електронског потписа, „Службени гласник РС”, број 48/05.
3. Правилник о евиденцији сертификационих тела, „Службени гласник РС”, број 48/05.
4. Правилник о ближим условима за издавање квалификованих електронских сертификата, „Службени гласник РС”, број 48/05.
5. Правилник о регистру сертификационих тела за издавање квалификованих електронских сертификата у Републици Србији, „Службени гласник РС”, број 48/05.
6. Приступ 30.09.2008. године, доступно на : [http:// www.UNCITRAL.org/ en-index. htm](http://www.UNCITRAL.org/en-index.htm).

⁷⁷ Правилник о техничко – технолошким поступцима за формирање квалификованог електронског потписа и критеријумима које треба да испуне средства за формирање квалификованог електронског потписа, „Службени гласник РС”, број 48/05.

Правилник о евиденцији сертификационих тела, „Службени гласник РС”, број 48/05.

Правилник о ближим условима за издавање квалификованих електронских сертификата, „Службени гласник РС”, број 48/05.

Правилник о регистру сертификационих тела за издавање квалификованих електронских сертификата у Републици Србији, „Службени гласник РС”, број 48/05.